

Dnr KS2025-0929

Till:
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia:
s.sof@regeringskansliet.se

Svenska Röda Korsets och Röda Korsets Ungdomsförbunds yttrande över SOU 2025:53 Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper

Svenska Röda Korset och Röda Korsets ungdomsförbund (härefter RKUF) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet ”Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper” (SOU 2025:53), och vill med anledning av detta framföra följande i för oss relevanta delar.

Sammanfattning av Svenska Röda Korsets och RKUFs synpunkter

Svenska Röda Korset och RKUF avstyrker samtliga förslag i utredningen.

- Förslagen bedöms sammantaget leda till avsevärt försämrade levnadsvillkor för människor i redan utsatta livssituationer.
- Förslagen riskerar att leda till allvarliga humanitära konsekvenser för personer som flytt eller migrerat till Sverige av andra anledningar särskilt barn och personer som lider av trauma och svår psykisk ohälsa (sårbara grupper) så väl som personer med funktionsnedsättningar.

Enligt Svenska Röda Korsets och RKUF:s bedömning står förslagen i strid med flera internationella åtagande och konventioner samt

Svenska Röda Korset

Swedish Red Cross

Croix-Rouge Suédoise

Cruz Roja Sueca

السويدي الأحمر الصليب

Medlem av Internationella
rödakors- och
rödhalmånefederationen

Adress
Box 30182
Lindhagensgatan 126
112 51 Stockholm
Sverige

Telefon
08-4524600
Fax
08-4524601

Internet
www.redcross.se
Bankgiro
900-8004

E-post
inof@redcross.se
Organisationsnummer
802002-8711

riskerar negativa konsekvenser för samhället så som ökade klyftor och kriminalitet. Utredningen lyfter fram flera av dessa konsekvenser men visar inte på hur de kan undvikas eller kompenseras, därmed anser vi att förslagen inte är genomförbara på ett hållbart vis.

- Förslagen riskerar leda till en ansvarsförskjutning i samhället där civilsamhället i allt större utsträckning tillgodoser människors grundläggande behov och rättigheter. Detta är varken önskvärt eller långsiktigt hållbart.
- Svenska Röda Korset och RKUF instämmer i att det ska finnas så goda förutsättningar som möjligt för alla att försörja sig själva genom arbete men vår erfarenhet och övertygelse är att människors motivation och möjligheter för att arbeta och bli självförsörjande inte gynnas av att leva under avsevärt försämrade förhållanden och i ökat utanförskap.

Svenska Röda Korsets och RKUFs utgångspunkter för yttrandet

Svenska Röda Korsets uppdrag är att förhindra och lindra mänskligt lidande, skydda liv och hälsa och att säkerställa respekt för varje människas värde. Inom ramen för det uppdraget arbetar Svenska Röda Korset bland annat med ett program för *Grundläggande humanitära behov* som syftar till att bidra med att tillgodose de mest grundläggande humanitära behoven genom att bistå med mat, kläder, hygienartiklar och annat materiellt bistånd. Därtill erbjuder vi social- och samhällsrådgivning och psykosocialt stöd. Inom programmet har vi också en satsning på Röda Korsets hus som baseras på det internationella konceptet ”Humanitarian service points”. I dessa hus bedrivs mer omfattande verksamhet för att ge stöd till människor i migration och i utsatta livssituationer. Inom ramen för Svenska Röda Korsets program för *Socialt hållbara samhällen* bedrivs ett långsiktigt områdesbaserat arbete i socioekonomiskt eftersatta områden runt om i landet. Arbetet fokuserar på att

förbättra människors livsvillkor och hälsa, samt stärka individers och områdenas förmåga att ställa om och återhämta sig vid kris och social oro.

Svenska Röda Korset har även mångårig erfarenhet av att arbeta med flyktingmottagande och verksamheter som syftar till etablering och integration. Vi har en avsiktsförklaring med Migrationsverket och vi har i dagsläget aktiviteter inom alla Migrationsverkets olika boendeformer samt verksamheter på våra egna mötesplatser så som språkcafé, cykelskolor, läxhjälp m.m som är både hälsofrämjande och bidrar till en god integration och etablering i samhället. Vår nationella verksamhet kring asyl och migration utgår primärt genom vår migrationsrådgivning. Verksamheten bemannas av migrationsrådgivare och jurister med bred kompetens inom migration som erbjuder kvalificerad juridisk rådgivning inom bland annat asyl och övriga migrationsrelaterade frågor så som socialrätt. På våra Behandlingscenter för krigs- och tortyrskadade arbetar våra tvärprofessionella team bestående av psykologer och psykoterapeuter, fysioterapeuter, kuratorer, läkare och ger behandling till de som lider av trauman från tortyr, krig och svåra flyktupplevelser.

RKUF bedriver idag verksamheter för och med barn och unga i hela Sverige, där behoven är som störst och möter dem i deras vardag såväl som i kris – i skolan, på fritiden och på nätet. Verksamheterna stärker barn och ungas livsvillkor och ökar motståndskraften - hos individen och samhället. Varje dag möts och tillgodoses grundläggande behov hos barn och unga genom att erbjuda gratis läxhjälp, anonym stödchatt, frukostklubbar och kompisgrupper med mera. Insatserna skapar förutsättningar att klara skolgången, mätta hunger, ha en meningsfull fritid, känna gemenskap och motverka psykisk ohälsa.

Våra samlade erfarenheter från alla dessa lokala verksamheter ligger till grund för vår evidens och underlag för detta yttrande.

Svenska Röda Korsets och RKUFs synpunkter på utredningens förslag

Allmänna kommentarer

Svenska Röda Korset har de senaste åren sett en kraftig ökning av människor som söker sig till våra lokala verksamheter för att få stöd med det mest grundläggande, så som mat och kläder, för att möta det ökande behovet har vi ökat antalet lokala verksamheter kraftigt. Vi har i dagsläget insatser för att bistå med att tillgodose grundläggande behov i ca 120 kommuner och vi har öppnat 5 nya Röda Korsets hus med mer omfattande verksamheter. I en nyligen framtagna rapport om verksamheten i dessa hus ser vi att samhällets befintliga stöd till människor i utsatthet inte är tillräckligt. Rapporten visar till exempel att utdelning av mat i husen har mer än fördubblats, från 17 600 år 2023 till 41 900 år 2024. De som uppger att de kommer till verksamheten just för att få mat har ökat från 53 till 82 procent på bara ett år.¹

Vi möter många flyktingar från Ukraina i våra verksamheter och flera av våra lokala kretsar har bedrivit omfattande insatser i mottagandet och att bistå att tillgodose de akuta behoven som uppstått då den låga dagersättningen inte räcker för att klara av att tillgodose de mest grundläggande behoven. Även efter möjligheten att folkbokföra sig uppstår glapp där många står utan tillräcklig ersättning eller möjlighet att få bidrag från någon myndighet. Vi har sett flera allvarliga exempel och konsekvenser av detta vilket stärker vår övertygelse om att kvalificering till Socialförsäkring och ekonomiskt bistånd

¹ <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/roster-fran-roda-korsets-hus/>

kommer innebära långtgående konsekvenser och negativa effekter för de som omfattas och för samhället som helhet.

De senaste åren har även RKUF mött ökade behov där allt fler barn och unga sökt sig till våra verksamheter för att få sina mest grundläggande behov tillgodosedda. Särskilt oroade är vi över att många av de barn och unga beskriver utan- och mellanförskap, bristande tillit till det offentliga, att de inte får det stöd de behöver för att klara skolan, oro över att belasta familjens ekonomi och att många inte har tillgång till fritidsaktiviteter eller mötesplatser. Enbart under 2024 serverade vi 11 395 frukostar, en ökning med över 70 procent från föregående år.²

Svenska Röda Korset befarar att de hjälpsökande kommer att bli ännu fler om utredningens förslag antas. I januari 2024 publicerade Svenska Röda Korset en rapport som baseras på information från över 200 civilsamhällesaktörer. Den visar det är många nya grupper söker hjälp: ensamstående föräldrar med barn, barnfamiljer och pensionärer.³ Rapporten *Barnfamiljers ekonomiska svårigheter* som Svenska Röda Korset tar fram i samarbete med Rädda Barnen, Hyresgästföreningen och Majblomman visar på de konsekvenser barnfamiljer drabbas av när de lever i ekonomisk utsatthet. I årets rapport svarar en tredje del av de ensamstående föräldrarna att de inte kan mätta alla i familjen och hälften att de har svårt att köpa näringsriktig mat. Rapporten visar även på stress och oro både hos föräldrar och barn samt brist på kläder och möjlighet att delta i fritidsaktiviteter.⁴ Dessa konsekvenser är allvarliga för de som drabbas, de skapar en utsatthet och ett utanförskap och splittrar även samhället genom att fördjupa ojämlikhet och klyftor.

² Röda Korsets Ungdomsförbund, Verksamhetsberättelse 2024, <https://www.rkuf.se/om-oss/riksarsmotet/>

³ <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/grundlaggande-behov-i-sverige/>

⁴ <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/barnfamiljers-ekonomiska-svarigheter-2025/>

På Röda Korsets behandlingscenter för krigs och tortyrskadade möter kuratorerna allt oftare föräldrar som inte kan äta sig mätta varje dag då de prioriterar att barnen ska få något (inte alltid tillräckligt) att äta. Vi ser en allt större fattigdom och upplever också att civilsamhällets möjligheter att ge stöd begränsas då medel och resurser ska räcka till allt fler.

Genom de förslag utredningen presenterar gällande kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd riskerar dessa konsekvenser av ekonomisk utsatthet att öka för redan särskilt utsatta grupper ytterligare och klyftorna i samhället öka. Svenska Röda Korsets och RKUFs erfarenhet visar att det är av allra största vikt att människors mest grundläggande behov är tillgodosedda för att möjliggöra inkludering och delaktighet i samhället, stärka egenmakten och främja människors kapacitet och möjlighet att bli självförsörjande och aktiva i arbetslivet.

Utredningen lyfter fram att de begränsningar som införts i Danmark bland annat har lett till ökad kriminalitet hos unga. I konsekvensanalysen konstaterar utredningen att de föreslagna kvalificeringsreglerna kommer att påverka främst barnfamiljer och att det innebär flera risker, bland annat för sämre hälsa, missbruk, brottslighet och olika former av exploatering. Personer som har svårt att arbeta till följd av sjukdom eller funktionsnedsättning menar utredningen kan drabbas särskilt hårt då de kan sakna möjlighet att genom arbete uppnå en snabbare kvalificering till bosättningsbaserade socialförsäkringsförmåner. Utredningen konstaterar även att jämställdheten kommer att påverkas negativt och ekonomisk utsatthet hos kvinnor kommer öka och särskilt kvinnor som utsätts för våld i nära relation riskerar att drabbas.

Utredningen har ett uttalat syfte att ta fram förslag för att minska risken för att socialförsäkringsförmåner och ekonomiskt bistånd fungerar som så

kallade tilldragningsfaktorer för migranter. Svenska Röda Korset och RKUF anser att den möjliga effekten på s.k. pull-faktorer inte är tillräckligt utrett, vår erfarenhet och forskning visar att välfärden inte är den främsta avgörande faktorn utan till exempel anknytning och demokratisk trygghet väger tyngre.⁵ Vi vill även poängtera att de begränsningar som införs för att uppnå en sådan effekt måste vara proportionerliga, gå i linje med internationella åtagande och konventioner och inte leda till oönskade effekter på individer eller samhälle.

Svenska Röda Korset och RKUF vill även särskilt belysa vikten av att säkerställa barns rättigheter och Sveriges efterlevnad av barnkonventionen som är svensk lag. Vår bedömning är att utredningen inte tillräckligt har utrett detta. Vi vill särskilt uppmärksamma barnkonventionens artiklar om att säkerställa alla barns rätt till skälig levnadsstandard (art 27) och social trygghet (art 26) och att Sverige ska avsätta tillräckliga resurser och åtgärder för att uppfylla detta. (art 4). Vi vill även lyfta fram att i FNs barnrättskommittés granskning från 2023 så uppmanades Sverige att höja nivån på försörjningsstödet och att säkerställa en skälig levnadsstandard för framförallt barn till asylsökande, barn som saknar uppehållstillstånd och barn till utländska föräldrar.⁶ Om den sociala ekonomiska utsattheten ökar och fler barn växer upp under svåra, marginaliserade förhållanden kommer det leda till allvarliga risker för individer men även för samhällsekonomiska kostnader och för den sociala hållbarheten, sammanhållningen och tilliten i samhället. Ett samhälle med stora klyftor och svag tillit är också sämre rustat för att hantera stora utmaningar som kriser och konflikter.

⁵ Se bla: <https://www.delmi.se/publikationer/rapport-20245-migranternas-vaelbefinnande-och-befolkningens-attityder-till-migration/> och https://www.iffs.se/media/22640/migranternas-rost_utskrift.pdf

⁶

https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/crc_c_swe_co_6-7_51663_svensk-version-final.pdf

Kommentarer på specifika förslag

Svenska Röda Korset och RKUF lämnar här kommentarer på de förslag där vi har särskilda synpunkter utifrån våra erfarenheter och insamlad evidens.

6.3 Krav på laglig vistelse för att anses bosatt

Utredningens förslag innebär att en person, för att anses som bosatt i Sverige i socialförsäkringsbalkens mening, ska ha sin egentliga hemvist i landet och vistas här lagligen.

Svenska Röda Korset och RKUF avstyrker förslaget om krav på laglig vistelse för att anses bosatt. Svenska Röda Korset och RKUF bedömer att förslaget innebär att särskilda grupper i behov av stöd inte kommer att kunna ges nödvändigt stöd och att det inte är förenligt med barnkonventionen, konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, Europakonventionen eller med Europarådets sociala stadga. Förslaget riskerar att bidra till att tvinga ut människor än längre ut i marginalen och in i det så kallade ”skuggsamhället”, med risken att desperata och drastiska åtgärder vidtas för att klara sin försörjning och överlevnad. Förslaget innebär också att människor i högre grad kommer vända sig till civilsamhället för stöd och redan idag tar civilsamhället ett oproportionerligt tort ansvar för att tillgodose människors grundläggande behov och rättigheter.

6.4 Kvalificeringsvillkor för bosättningsbaserade förmåner

Enligt utredningens förslag ska den som bosätter sig i Sverige uppfylla kvalificeringsvillkor för att följande förmåner ska få lämnas:

– föräldrapenning, barnbidrag, inklusive flerbarnstillägg, omvårdnadsbidrag, sjukersättning och aktivitetsersättning, merkostnadsersättning, assistansersättning, äldreförsörjningsstöd, bostadsbidrag och bostadstillägg. Utredningens förslag innebär en väntetid, ett krav på bosättningsstid, på fem år, eller genom inkomstkra.

Svenska Röda Korset och RKUF avstyrker förslaget om kvalificeringsvillkor för bosättningsbaserade förmåner.

Med den erfarenhet Svenska Röda Korset och RKUF har av att möta människor i ekonomisk och social utsatthet och människor som nyligen har flytt eller migrerat till Sverige av andra anledningar, anser vi att en begränsning av tillgång till Socialförsäkringssystemet kommer leda till ökat utanförskap och negativa effekter för människors möjlighet att integreras och etablerar sig i det svenska samhället. Vi har till exempel redan sett utmaningar för de som beviljats skydd enligt massflyktsdirektivet och brister och glapp som uppstått då de som folkbokfört sig inte får full tillgång till ersättningar och stöd.

7. En modell för kvalificering till ekonomiskt bistånd

Utredningens förslag innebär att endast den som är svensk medborgare ska ha rätt till försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd för sin livsföring i övrigt. Följande personer ska behandlas lika med svenska medborgare:

1. den som har vistats i Sverige i mer än tre månader och som har uppehållsrätt som arbetstagare eller egenföretagare,
2. den som har permanent uppehållsrätt,
3. den som har beviljats internationellt skydd,
4. den som har beviljats ett uppehållstillstånd med tillfälligt skydd, eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd, och
5. den som har ställning som varaktigt bosatt.

Modellen ska utformas så att den som inte är svensk medborgare, och inte heller ska behandlas lika med en svensk medborgare, har rätt till försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd för sin livsföring i övrigt tidigast från och med att han eller hon har vistats lagligen i Sverige under de senaste fem åren utan avbrott.

Svenska Röda Korset och RKUF avstyrker förslaget om en modell för kvalificering till ekonomiskt bistånd

Sverige har nu en ny socialtjänstlag som ska ha ett stärkt barnperspektiv och ett förebyggande fokus. Att begränsa möjligheten till ekonomiskt bistånd för vissa grupper går inte i linje med det fokuset, det går inte heller i linje med Socialtjänstens uppdrag om att främja ekonomisk och social trygghet. Det finns en stor risk för att fler barn och unga växer upp under otrygga förhållanden i utanförskap, utan sina mest grundläggande behov och rättigheter tillgodosedda vilket även utredningen konstaterar och som man har sett i Danmark, riskerar leda till ökad psykisk ohälsa, missbruk, utanförskap och kriminalitet.

En annan risk som utredningen lyfter fram är att det sker en ansvarsförskjutning där fler kommer söka sig till civilsamhället för stöd. Svenska Röda Korset och RKUF anser att det inte är en hållbar utveckling då civilsamhället redan i dag tar ett oproportionerligt stort ansvar för att bistå människor i utsatthet och tillgodose det mest grundläggande som mat, kläder och tak över huvud.

Analys av förslagets konsekvenser

Mot bakgrund av de omfattande konsekvenser som förslagen kan få anser Svenska Röda Korset att det krävs en mer noggrann och grundlig analys än den som hittills presenterats i utredningen. Detta är särskilt viktigt när det gäller barn och andra grupper som är särskilt utsatta. Dessutom vill Svenska Röda Korset lyfta fram att det är viktigt att sådana analyser bygger på väl underbyggda förslag som grundar sig på forskning och beprövad erfarenhet.

Vidare saknar analysen en övergripande bedömning av hur de aktuella förslagen förhåller sig till andra pågående utredningar inom migrationsområdet. Det är nödvändigt att konsekvenserna av samtliga förslag undersöks mer ingående och med ett helhetsperspektiv. Detta är särskilt viktigt med tanke på det stora antalet pågående utredningar inom området och de betydande konsekvenser dessa kan få för både asylsökande, personer som redan har beviljats uppehållstillstånd och andra migranter.

Slutligen vill vi påtala avsaknaden av en djupare konsekvensanalys av hur förslagen kan påverka civilsamhällets roll och arbete. Majoriteten av förslagen riskerar att lägga en orimlig börda på civilsamhällets aktörer och tydliggör hur civilsamhällets roll återigen aktualiseras, då det ofta är dessa aktörer som förväntas täcka upp för behov som staten inte längre tillgodoser. Detta innebär en utveckling där civilsamhället riskera få bära en oproportionerligt stor belastning, vilket både riskerar att undergräva rättssäkerheten och försvaga stödet till de mest utsatta.

Li Nester
Förbundsordförande
Röda Korsets Ungdomsförbund

Ulrika Modeér
Generalsekreterare
Svenska Röda Korset